

Дубільєр І.Й.

старший викладач,
Донецька школа мистецтв № 8

ТВОРЧИСТЬ ОЛЕКСАНДРА РУДЯНСЬКОГО (ДО ПИТАННЯ ВТІЛЕННЯ ДИТЯЧОЇ ТЕМАТИКИ В ІНСТРУМЕНТАЛЬНОМУ КОНЦЕРТІ КОМПОЗИТОРА)

Анотація. У статті дається характеристика творчості донецького композитора О.М. Рудянського, біографічні відомості та аналіз одного з популярних творів митця – «Шкільного» концерту для фортепіано з оркестром.

Ключові слова: композитор, творчість, жанр, інструментальний концерт.

Аннотация. Дубильєр И.И. Творчество Александра Рудянского (к вопросу о воплощении детской тематики в инструментальном концерте композитора). В статье даётся характеристика творчества донецкого композитора А.М.Рудянского, биографические сведения и анализ одного из популярных произведений художника – «Школьного» концерта для фортепиано с оркестром.

Ключевые слова: композитор, творчество, жанр, инструментальный концерт.

Annotation. Dubilier I.I. The creative work of the A/N/Rydunsky (to the question of embodiment childrens subjects in instrumental concert of the composers). In the article is given a description of the creative work of the Donetsk composers A/N/Rydunsky. There is using biographical knowledge and analysis of the popular creative work of the artists – «School» concert for the piano with orchestra.

Key words: composer, creative work, genre, instrumental concert.

Постановка проблеми. Творчість композиторів Донецької організації Національної Спілки композиторів України (ДОНСКУ) є порівняно молодю, але досить повнокровною гілкою могутнього древа української музичної культури.

У їх творах, що складають широку жанрову панораму (від пісні, вокальної та інструментальної мініатюри до опери, балету і симфонії), знаходять втілення різноманітні теми, образи, які відбивають реалії сьогодення, світовідчуження сучасного митця. Музикантів нашого часу хвилюють одвічні проблеми, пов'язані з осягненням глибинних законів світобудови, з пошуками істини, з усвідомленням ролі творця у вируючому пристрастях океані життя.

Тільки за останні роки створено цілий ряд творів крупної форми – «Українська сюїта» для камерного оркестру Є.Мілки, вокальний цикл «Озеро білих лотосів» О.Рудянського, Концерт-симфонія В.Івка тощо.

Результатом звернення до теми рідного краю стало створення ряду вокальних, симфонічних, вокально-симфонічних композицій, серед яких симфонічна поема «Донбас» О.Рудянського, пісні-гімни «Віродиться Донбас», гімни Донецького Національного університету і Донецької державної академії ім.С.С.Прокоф'єва С.Мамонова та інші.

Широка географія звучання творів донецьких композиторів: Вірменія, Грузія, Казахстан, Молдова, Росія, Австралія, Польща, Чехія.

Творчість композиторів ДОНСКУ постійно представлена в програмах різних міжнародних фестивалів (наприклад, «Київ» Музик» Фест», «Форум музики молодих»).

Предметом статті багаторічна плідна діяльність одного з ведучих композиторів Донецької організації Національної Спілки композиторів України, заслуженого діяча мистецтв України, професора – Олександра Миколайовича Рудянського.

Результати дослідження. О.М.Рудянський – авторитетний і визнаний майстер, композитор яскравого обдарування. Серед головних рис його творчості – світле, радісне світосприйняття, охоплення широкою амплітуди подій, образів, пов'язаних з минулим і сьогоденням, з епосом, лірикою і драмою. В його музиці поєднуються класичні традиції та пошук нових музичних засобів.

Творчість митця відзначена активністю художніх пошуків, жанровою різноманітністю. У мистецькому доробку композитора 2 опери, 3 балети, декілька симфонічних, вокально-симфонічних творів, 2 інструментальних концерта, 4 кантати, камерні та хорові твори, романси, пісні.

О.М.Рудянський – лауреат обласних конкурсів сучасної пісні, дипломант Всесоюзних і республіканських конкурсів-смотрів балетної і симфонічної музики. За значний внесок у розвиток української національної культури композитора нагороджено Срібною медаллю і дипломом Академії мистецтв України.

Аналізом інструментальної творчості О.М.Рудянського займалися музикознавці: Біленька І.Л. [1,] Гамова І.В. [2], Гливинський В.В. [3], Іванченко

Надійшла до редакції 26.12.2012

В.Г. [4], Кіреєва Т.І., Саварі С.В. [5], Пономаренко-Цанк О.Ю. [6]. Так стислі біографічні відомості про композитора поряд з аналізом деяких його творів даються в книзі «Композитори Донбасу» Т.Кіреєвої та С.Саварі [5]. Також слід назвати статтю І.Гамової [3], яка виявляє загальні тенденції розвитку сучасної поліфонії у творчості донецьких митців, відбиті кризь призму індивідуального стилю і художньо-естетичних поглядів кожного з музикантів. Відображення новаторських тенденцій концертного стилю у творчості О.Рудянського ми знаходимо в статті О.Пономаренко-Цанк [6]. Проблема симфонізації концертного жанру розглядається в статті В.Іванченко [4].

Але незважаючи на це, багатогранна діяльність композитора є ще недостатньо висвітленою. Особливо це стосується творів, розрахованих на дитячу та юнацьку аудиторію. Актуальність цієї проблеми пов'язана також і з тим, що у новій Програмі з предмету «Українська та зарубіжна музична література» для шкіл естетичного виховання (Київ, 2008) передбачені такі теми як «Твори композиторів регіону». Тому знайомство з творчістю Олександра Рудянського буде сприяти розширенню знань майбутнього покоління про музичне мистецтво рідного краю.

Мета статті – визначити етапи творчої біографії О.М.Рудянського та проаналізувати один з популярних творів композитора – «Шкільний» концерт для фортепіано з оркестром.

Результати дослідження. О.М.Рудянський народився 26 жовтня 1935 року у Свердловській області. Після закінчення Свердловської військово-музичної школи він переїхав в Москву, де навчався в музичному училищі і музично-педагогічному інституті ім.Гнесіних в класі А.І.Хачатуряна.

Прагнення до ствердження життєрадісних, оптимістичних образів приводить композитора к рішенню художніх задач в сфері музично-сценічних жанрів. Так з'являються опера «Данко» по повісті М.Горького «Старуха Ізєргіль» – 1978; балети «Піке в безсмертя» –1967, «Легенда про жовтий степ» –1980, «Підкорення вогню»-1984, присвячені нашим героїчним льотчикам, освоєвачам цілнінних земель, металургам.

Творчий доробок О.Рудянського приваблює широким звертанням до інтонаційних джерел музичної культури багатьох народів: казахського, українського, російського. І це природньо, бо він навчався у Москві, а перед тим як приїхати на Україну тривалий час жив у Казахстані (з 1963 по 1973 роки О.Рудянський працює в Алма-Атінському інституті мистецтв, а з 1974 року у Карагандінському педагогічному інституті).

Цим і пояснюється його тяжіння до казахського фольклору, зв'язок з яким наявний у творах різних жанрів – «Казахській токати» для фортепіано, «Героїчній поемі», кантаті «Пісні акинів», квартеті «Жовтий степ», сюїті «Казахські ескізи».

З 1977 року О.Рудянський живе у Донецьку і працює в Донецькому державному музично-педагогічному інституті ім.С.С.Прокоф'єва.

Велику увагу композитор приділяє камерній музиці. Він автор двох струнних квартетів, Диптиха

для духових інструментів, Тріо для гобоя, альту і фагота, сюїт для скрипки і фортепіано, «Поєми» для домри і фортепіано.

Земля Донбасу, її люди завжди надихали О.Рудянського на створення яскравих музичних творів, серед яких – симфонічна поема «Донбас» – 1987, пісні «Співає шахтарська душа» і «На бульварі Пушкіна» (сл. В.Шутова), «Пісня про Донецьк» (сл.С.Жуковського), «Шахтарська рідна сторона» (сл. В.Прохоровського).

Серед значної кількості творів, написаних у 90-ті роки особливе місце належить концертному жанру. Це такі твори як «Концертино» для віолончелі і симфонічного оркестру –1985, «Шкільний» концерт для фортепіано з оркестром –1989.

Проаналізуємо «Шкільний» концерт для фортепіано з оркестром.

«Шкільний» концерт для фортепіано з оркестром – яскравий художній твір, який неодноразово звучав з концертної естради. У концерті, якому притамані світле світосприйняття, життєрадісність, панують образи дитинства та юності. Для втілення цих образів О.Рудянський звертається до основних жанрів музичного мистецтва – пісні, танцю та маршу. Через їх інтонації композитор у доступній формі знайомить юного музиканта і слухачів з особливостями концертного жанру, а також з яскравою атрибутикою дитячого життя.

«Шкільний» концерт написаний у 1989 році був присвячений доньці композитора Наталії. Друга редакція відбулася у 1995 році. Першою виконавицею твору взяла ім. С.С.Прокоф'єва Донецької філармонії стала учениця музичної школи №4 м.Донецька В.Кіреєва.

О.Рудянський у концерті орієнтується на традиційну класичну схему тричастинної композиції, яка сформувалася у творчості Й.Гайдна, В.Моцарта і Л.Бетховена: перша частина – сонатне allegro, друга частина – варіації, третя частина – рондо-соната.

Драматургія твору спирається на три основні музичні лінії. Перша – мелодико-пісенна. Так, наприклад, тема ГП першої частини навіяна інтонаціями дитячих масових пісень. Друга –жанрово-ритмічна, наприклад, основна тема фіналу, сигнальні заклики труби в якій імітують звуки піонерського горна. Третя національний український фольклор – в основі теми варіацій з другої частини – мелодія української народної пісні «Ой чий то кінь стоїть».

Але композитор у «Шкільному» концерті поряд з класичною схемою побудови циклу використовує романтичний тип піанізму, продовжуючи традиції О.Бородіна, П.Чайковського. Тут ніби втілені дві традиції. Одна – лірико-драматична, від П.Чайковського, несе емоційне начало (другий епізод фіналу – ліричний вальс). Друга – яскраво національна, епічна, від О.Бородіна (тема ПП першої частини).

Таким чином, у «Шкільному» концерті О.Рудянського відбувається синтез різних музичних стилів і жанрів попередніх епох: тип класичної композиції поєднується з романтичною фактурою, а пісенні, танцювальні, маршеві жанри використовуються для створення яскравого образного строю твору.

У 1993 році композитор завершив роботу над оперою «Чумацький шлях Тараса» (лібрето В.Юречка), дія якої розгортається в Україні та Казахстані.

Початок нового століття митець відмітив створенням Пасакалії для струнного оркестру (2000) і масштабного вокального циклу «Озеро білих лотосів» для голосу, флейти, альту, бандури і ударних на вірші давньокитайського поета Бо-Дзюй –І (2001).

Композитор часто звертається до хорових і вокальних жанрів. Так до 2000-ліття Різдва Христового він написав молитву «Отче наш» для голосу і фортепіано (1999), «4 хора на вірші В.Нестеренка (1999), 3 молитви для дитячого хора і фортепіано (2000), «Люби мене» для голосу і фортепіано на вірші А.Фета (2000).

У листопаді 2003 року відбулася прем'єра музичних сцен «Тополинка моя у червоній косинці», створених за одноіменною повістю киргизського письменника Ч.Айтматова.

З 2000 року О.Рудянський зав. кафедрою композиції і сучасних музичних технологій Донецької державної музичної академії ім.С.С.Прокоф'єва. Композитор активно займається педагогічною діяльністю. Серед його випускників – заслужений артист України В.Куржев, лауреат Всесвітньої асоціації дитячих та юнацьких театрів М.Попов, заслужений діяч мистецтв України М.Чембержи.

Висновки. Таким чином, у своїй музиці О.Рудянському вдалося створити дивовижний мир – цільний та єдиний, мир доброти та людяності. Його творчість – яскрава сторінка в історії музичного летопису донецького краю.

Художня спадщина О.М.Рудянського, безперечно, потребує подальшого дослідження, результати якого можуть бути використані під час викладання курсів «Українська та зарубіжна музичні літератури» для учнів музичних шкіл та шкіл естетичного виховання.

Література:

1. Біленька І.Л., Шейнін Д.Б. На основі інтонаційного синтезу. // Музичне мистецтво Донбасу: вчора, сьогодні, завтра. – К-Д, 2001.
2. Гамова І.В. Про поліфонію в творах Донецьких композиторів. // Музичне мистецтво Донбасу: вчора, сьогодні, завтра.- К-Д, 2001.
3. Гливинский В.В. О музыке А.Рудянского. Донецк, 1990.
4. Кіреєва Т.І. Донбас: культура і мистецтво. – Донецьк, 1999.
5. Киреева Т.И, Савари С.В. Композиторы Донбасса. Донецк, 1994.
6. Рудянский О.М. Семь божественных нот (Из воспоминаний композитора). Донецкая государственная музыкальная академия им. С.С. Прокофьева. – 2003.